

SAMOZAPOSLENA OSOBA I OSPOSOBLJAVANJE ZA RAD NA SIGURAN NAČIN

UVOD

U trenutnom ekonomskom stanju u kojem se nalazi Republika Hrvatska sve više dolazi do izražaja potreba, a i želja pojedinca da samostalno riješi svoj radni status procesom samozapošljavanja. Samozapošljavanje i započinjanje s gospodarskom djelatnošću prvi je korak ka uspješnom poduzetništvu i razvoju novih dobara i usluga. Da bi se uspješno obavljala gospodarska djelatnost, potrebno je zadovoljiti i neke zakonom definirane norme dobrog i sigurnog poslovnog ponašanja. Jedna od tih normi je i zaštita zdravlja i sigurnosti na radu, odnosno zaštita na radu.

SAMOZAPOSLENA OSOBA

Tko je samozaposlena osoba? To je fizička osoba koja u sklopu svojeg poslovnog nastana trajno obavlja gospodarsku djelatnost, a u kontekstu prava EU-a obuhvaćena je odredbama o pravu poslovnoga nastana (*Struna – Hrvatsko strukovno nazivlje*). Samozaposlena osoba u Republici Hrvatskoj trenutno može odabrati dva načina registracije obavljanja gospodarske djelatnosti. Jedan je da se registriira kao obrtnik sukladno Zakonu o obrtu, a drugi je da osnuje trgovačko društvo sukladno Zakonu o trgovačkim društvima.

ZAŠTITA NA RADU I SAMOZAPOSLENA OSOBA

Što u biti Zakon o zaštiti na radu (u daljnjem tekstu: Zakon) kaže na tu tematiku? Prvenstveno sadašnji Zakon ne poznaje definiciju samozaposlene osobe. U smislu ovog Zakona poslodavac je svaka fizička ili pravna osoba koja zapošljava jednog ili više radnika i koji je u skladu s općim propisima radnog zakonodavstva odgovoran za osiguranje uvjeta rada radnika na siguran način. Odredbe Zakona odnose se i na osobe koje obavljaju djelatnost osobnim radom. Promotrimo li ova dva stavka Zakona, u njima ne nalazimo pojam „samozaposlena osoba“, ali postoji pojam osoba koja obavlja djelatnost osobnim radom, te je time definirana i obveza samozaposlene osobe da svoj tehnološki proces uskladi s odredbama Zakona. Međutim, pojam poslodavac ne može se direktno dovesti u vezu sa samozaposlenom osobom. Razlog? Ista osoba osim sebe ne zapošljava jednog ili više radnika, te time nije ispunjena definicija poslodavca.

U članku 5. Zakona definirano je koje su to osobe koje obavljaju rad za poslodavca. Prvenstveno to su radnici. To znači da poslodavac organizira, a radnici izvode tehnološki proces. U ovom odnosu postoji relacija da jedna osoba organizira, a druga ili više njih izvršava radne zadatke. Kod samozaposlene osobe ne postoji

prethodna relacija. Ovdje u jednoj osobi imamo i osobu koja organizira i izvršava radne zadatke.

Treba li samozaposlena osoba za svoj tehnološki proces izraditi Procjenu opasnosti?

Obvezu izrade procjene opasnosti ima poslodavac. Ranije je definirano da samozaposlena osoba ne ispunjava uvjete definicije poslodavca iz članka 5. Zakona. Prema tome ne treba.

S druge strane Procjena opasnosti je osnova za izradu plana i programa osposobljavanja za rad na siguran način.

Treba li samozaposlena osoba biti osposobljena za rad na siguran način?

Proces osposobljavanja za rad na siguran način u načelu se sastoji od teoretskog i praktičnog dijela. U teoretskom dijelu obrađuju se u načelu teme iz područja zaštite na radu, zaštite od požara, prve pomoći i vrste opasnosti i štetnosti. Za taj dio primjenjuje se gotova literatura ZIRS-a i drugih izdavača. Poseban dio teoretskog dijela trebala bi biti uputa za siguran rad na radnome mjestu na kojemu će radnik raditi. Uputu bi trebao napisati poslodavac ili njegova stručna osoba s obzirom na neposredne opasnosti i štetnosti koje prijete na mjestu rada radnika. Iz istih dijelova piše se test. Test je materijalni dokaz u kojoj mjeri je radnik savladao teoretski dio. Hipotetski, bez ulaska u detalje ovlasti za osposobljavanje, pretpostavimo da će samozaposlena osoba sama provesti proces samoobrazovanja iz teoretskog područja. Sama će ispuniti test i sama će ocijeniti test. S pravne strane gledano test na ovaj način ne može biti vjerodostojan dokaz. Ako osposobljavanje provede institucija koja ima odobrenje za osposobljavanje za rad na siguran način, ona mora izraditi plan i program osposobljavanja temeljem Procjene opasnosti.

Praktični dio osposobljavanja provodi se na mjestu rada pod nadzorom osposobljenog radnika za rad na siguran način u vremenu ne duljem od 30 dana. O praktičnom dijelu osposobljavanja izrađuje se zapisnik o ocjeni praktične osposobljenosti radnika za rad na siguran način

(u daljnjem tekstu: zapisnik), a koji potpisuju radnik, neposredni ovlaštenik osposobljenog radnika i stručnjak zaštite na radu zadužen za osposobljavanje. Ako u praksi osposobljavanje radnika provodi ovlaštena institucija, u zapisniku će se na mjesto radnika i neposrednog ovlaštenika koji osposobljava radnika potpisivati ista osoba. S pravne strane gledano, zapisnik je dokument pravne vrijednosti. Potpis iste osobe na mjesto radnika i neposrednog ovlaštenika, koji u procesu osposobljavanja za rad na siguran način imaju potpuno suprotne uloge, pravno nije valjan, jer je zapisnik jedna vrsta ugovora o međusobnim odnosima više zainteresiranih strana. U ovom slučaju tri.

Potpis stručnjaka zaštite na radu na zapisnik pravno je uvjetovan definiranjem odnosa samozaposlene osobe i stručnjaka zaštite na radu koji dolazi iz ovlaštene institucije. To u načelu podrazumijeva sklapanje ugovora o uslugama stručnjaka zaštite na radu između ovlaštene institucije i samozaposlene osobe.

Kada bi hipotetski samozaposlena osoba proces osposobljavanja za rad na siguran način provodila sama, onda bi na zapisniku imali tri ista potpisa.

S obzirom da je već prije izneseno stajalište da samozaposlena osoba nema obvezu izraditi procjenu opasnosti, ne postoji niti pravna osnova za izradu plana i programa osposobljavanja za rad na siguran način, a time niti mogućnost da se samozaposlena osoba osposobi za rad na siguran način.

Pravilo koje se trenutno primjenjuje da se pojam samozaposlena osoba izjednačuje s pojmom poslodavac, a time i svim obvezama koje poslodavac treba ispuniti u sklopu Zakona nema pravnu osnovu. Ista je protuzakonita i samozaposlenoj osobi kao slabijoj strani u procesu nanosi štetu.

S druge strane, društveno je potpuno neprihvatljivo da osoba koja provodi gospodarsku djelatnost nema saznanja iz područja zaštite na radu, odnosno zaštite zdravlja i sigurnosti, za što je društvena zajednica vrlo zainteresirana.

ZAKLJUČAK

Koja su potencijalna rješenja ovog problema? Jedno rješenje je definiranje statusa samozaposlene osobe unutar novog Zakona, a time i njezina obveza prema zaštiti na radu, odnosno zaštiti zdravlja i sigurnosti.

Drugo rješenje je puno teže, vremenski dugotrajnije, ali društveno bi trebalo biti prihvatljivije. Ono se odnosi na promjene unutar obrazovnog sustava počevši od osnovne škole, pa sve do fakulteta. Izuzmu li se trogodišnje srednje strukovne škole koje na početku obrazovanja svoje učenike osposobljavaju za rad na siguran način zbog odlaska na praktičnu nastavu, niti jedna druga obrazovna institucija svoje učenike i studente ne osposobljava za siguran rad za zanimanja za koja se obrazuju. Kada bi se one osposobljavale za rad na siguran način pred kraj obrazovnog

procesa, problem oko osposobljenosti za siguran rad u potpunosti bi bio riješen. Obrazovnim sustavom propisala bi se jedinstvena mjerila i standardi osposobljavanja za siguran rad za ista zanimanja unutar Republike Hrvatske.

Na taj bi se način Republika Hrvatska počela približavati stvaranju jedinstvenog obrazovnog sustava iz područja zaštite zdravlja i sigurnosti na radu koji se polako uvodi u EU, a sa ciljem osiguranja veće mobilnosti radne snage i njihove svijesti o potrebi zaštite zdravlja i sigurnosti, kako na radu, tako i u svakodnevnom životu.

Mišljenje da se osoba koja izlazi iz sustava obrazovanja mora zaposliti unutar nekog poslovnog sustava više nije zakonitost. Sve veći broj osoba, nakon završetka obrazovanja, odlučuje se za samozapošljavanje kao oblik rješenja svojih radnih i društvenih potreba.

*Željko Krmelić, univ. spec. aedif.
Hemak-ing, Zagreb*